

Autor članka: Nand Shani, vođa tima Platforme za zapošljavanje i socijalna pitanja (ESAP 2), projekta koji zajedno provode Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) i Međunarodna organizacija rada (ILO), a finansira Evropska unija

1. maj 2020. godine: Praznik rada kakav ne poznajemo

Virus korona na Zapadnom Balkanu: Testiranje otpornosti tržišta rada

Prema kalendaru za 2020. godinu 1. maj „pada“ idealno, u petak, obećavajući tako produžen vikend za Praznik rada. Pretpostavljam da ovaj dan mnogi od vas poistovjećuju sa slobodnim danima, roštiljanjem negdje na otvorenom, sa porodicom i prijateljima. Ja ga sigurno tako doživljavam i sve odlažem da djeci saopštim vijesti i objasnim zašto je ove godine sve poptuno drugačije.

Ovaj put su to samo puste želje, s obzirom da su društva širom svijeta, pa i na našem Zapadnom Balkanu, blokirana od sredine marta zbog pandemije virusa COVID-19, kada je region zvanično registrovao prve slučajeve. I dok ostajemo kući u pokušaju da spustimo krivulju širenja virusa, znajući da bi njegovo brzo širenje preopteretilo i slomilo već ranjive zdravstvene sisteme, ne možemo a da se ne zapitamo šta slijedi.

Kako vrijeme prolazi više je nego očigledno da kriza izazvana virusom korona testira mnogo više od sistema zdravstvene zaštite i imuniteta građana, ona testira otpornost i sposobnost naših društava da se nose sa njenim posljedicama. A one su brojne, dok jasna slika strašnih posljedica tek treba da se stekne.

Blokada je zatvorila mnoga vrata, od kafića, restorana, frizerskih salona do turističkih agencija i turoperatora, ugostiteljske i industrije zabave...

Ostanak kući prouzrokovao je gubitak brojnih radnih mjesta, jer se ne može baš sve raditi putem interneta.

Neizbježan porast nezaposlenosti: Čini se da su gubitak radnih mjesta i nezaposelnost izvjesni u cijelom svijetu i Zapadni Balkan neće biti izuzetak. Međunarodna organizacija rada predviđa da će u drugom kvartalu ove godine svijet izgubiti 195 miliona radnih mjesta.

Najpogođeniji krizom su uslužni sektor, odnosno turističke agencije i tur operatori, te proizvodni sektor. Procjenjuje se da je oko 1,25 milijardi radnika koji rade u ovim sektorima širom svijeta u naročito teškom položaju. Međutim, preduzeća koja se bave proizvodnjom i dalje imaju neke šanse da uhvate korak i ubrzaju kada ponovo počnu sa radom. Upravo ovi sektori na Zapadnom Balkanu čine važan udio u BDP-u i zaposlenosti.

Brojke na Zapadnom Balkanu: Zvanični podaci za mart, pa čak i za dio aprila 2020. godine u regionu vjerovatno još uvijek nisu uspjeli snimiti cjelokupni uticaj krize koja je u jeku. Međutim, ovi podaci ukazuju na ogroman korak unazad, od čak nekoliko godina, čime se poništava sav napredak u borbi regiona protiv nezaposlenosti.

- Na primjer, Crna Gora bilježi znatno povećanje broja nezaposlenih – oko 3.000 od početka krize (ili cca. 8,3 odsto), što poništava pozitivan trend smanjenja nezaposlenosti koji se bilježio od decembra 2017. godine.
- Na Kosovu* je od 1. aprila 2020. broj novoregistrovanih nezaposlenih porastao na 7.000, a mnogi radnici koji su radili u inostranstvu su se vratili, što će također uticati na broj nezaposlenih.

A brojke neprestano rastu u cijelom regionu, u svim sektorima, jer sve ekonomije bilježe slab, ali siguran rast broja nezaposlenih, čak i u okolnostima kada javni zavodi, odnosno službe za zapošljavanje ili rade od kuće ili fizički ne primaju klijente zbog mjera socijalnog distanciranja. Iako još uvijek nema preciznih podataka da bi se stvorila slika o gubicima radnih mjesta, trendovi koji pokazuju brojke koje se brzo mijenjaju ukazuju na krizu velikih razmjera, koja će vjerovatno biti poznata tek kada se pandemija završi i kada se počnemo vraćati u normalno stanje.

Klinička slika tržišta rada Zapadnog Balkana: Nezaposlenost je bila jedna od najvećih briga 60 odsto građana^[1] u našem regionu čak i kada je dostizala istorijski niske nivoe 2019. godine i u prosjeku iznosila oko 16 odsto. Da ne pominjemo da je i tada bila dva do tri puta veća u odnosu na neke zemlje članice Evropske unije i da su je pratili stari izazovi, odnosno dugoročna nezaposlenost, čija je stopa tri puta veća od one u EU (12 u odnosu na 4 odsto), visoki nivoi nezaposlenosti mladih, oko 25 odsto, te visoka stopa rada na crno koja se kretala između 20 i 30 odsto (i išla do 40 odsto u slučaju mladih). Bit će, dakle, naročito teško nositi se sa ovim dodatnim rastom nezaposlenosti, uz sve pomenute hronične bolesti (ne)zaposlenosti. I, opet, radnici koji radne na crno će biti na najvećem udaru, jer neće imati pristup socijalnoj zaštiti. Vlade su shvatile prijetnju i već su počele da, kao odgovor na nju, uvode mjere za ublažavanje uticaja pandemije na ekonomiju i radna mjesta. Vlasti u regionu su uspostavile programe očuvanja radnih mjesta kao što su subvencije za plate u narednim mjesecima, određene aktivne fiskalne politike, poreske olakšice, odgađanje plaćanja doprinosa za socijalnu zaštitu, i tako dalje. Ali, da li će to biti dovoljno i da li imamo dovoljno jake ventilatore da naše ekonomije nastave disati?

Tražeci svjetlu tačku: Međutim, u ovom smo svi zajedno i iznalaženje najboljeg rješenja za ublažavanje krize je u svačijem interesu, u interesu vlasti, poslodavaca, zaposlenih i svih drugih građana koji ne pripadaju navedenim grupama, odnosno studenata, penzionera, itd.

Ako udružimo snage i radimo zajedno, ako intenziviramo socijalni dijalog i imamo malo strpljenja, tolerancije i razumijevanja jedni za druge, 1. maj 2021. godine mogli bismo dočekati sa mnogo više optimizma.

U međuvremenu, #ostanikuci, #ostanidoma, #ostanizdrav i sretan #praznikrada!
Fizički udaljeni, ali povezani zajedničkim ciljem!

*Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244 i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

^[1] Balkanski barometer 2019: godišnje istraživanje koje provodi Vijeće za regionalnu saradnju <https://www.rcc.int/seeds/>